Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Cmentarz żołnierzy z 1915 roku w Kasjanie (Siennica Nadolna)[1].

Utworzony przez Służbę Grobownictwa [2]Armii Austro – Węgierskiej a bezpośrednim wykonawstwem Oddziału Grobów Żołnierskich przy Komendzie Powiatowej w Krasnymstawie.

„ Śmierć żołnierska jest święta
I wszelki nakaz nienawiści maże.
Nieważne czy na dziejów szali
Wrogiem czy też przyjacielem byli
Jako żołnierze wzorowi
Na wieczną pamięć sobie zasłużyli”[3]

Okupacja południowych terenów Królestwa Polskiego, zajętych przez wojska austriackie w trakcie działań wojennych 1914 i 1915 r., postawiła przed władzami Austro-Węgier konieczność ustanowienia struktur administracyjnych. Początkowo władzę sprawowały komendy etapowe operujących armii Przełamanie na początku maja 1915 r. frontu pod Gorlicami i wycofanie się Rosjan z Kongresówki doprowadziło do stabilizacji sytuacji na obszarach położonych na lewym brzegu Bugu Naczelna Komenda Armii (*Armeeoberkommando - AOK*) powołała 17 maja gubernatorstwa wojskowe (*Militärgouvernement*):

Austriacy po odrzuceniu Rosjan oraz sukcesywnym przesuwaniu frontu na wschód tworzą nową strukturę administracyjną, która zabezpieczałaby ich interesy państwowe. Takim tworem było Generalne Gubernatorstwo kontrolujące wszystkie dziedziny życia ludności na terenach okupowanych. Generalne Gubernatorstwo Wojskowe było strukturą wojskową. Jej typowe cechy to min.np. hierarchizm i centralizm. W paru zdaniach chciałbym przypomnieć bardzo istotne z punktu widzenia humanitarnego w obrębie Sekcji Wojskowej (***Militär Sektion - MS***), następujące oddziały:, którą kierował szef sztabu, wchodziły następujące oddziały: Żandarmerii (***Gendarmerieabteilung - IX***)., Grobów Wojennych – X [4], Uzbrojenia i Jeńców Wojennych – XI.

---

[1] Uzupełnienie do „Lato 1915”.

[2]Na mocy rozporządzenia Naczelnego Wodza z 25 VIII 1915 r. utworzono Generalne Gubernatorstwo Wojskowe w Polsce (***Militärgeneralgouvernement in Polen - MGG in Polen***), które rozpoczęło działalność 1 września w Kielcach, a 1 października przeniesione zostało do Lublina (***Militärgeneralgouvernement in Lublin***). Nowej władzy okupacyjnej podlegało 17 komend powiatowych po lewej stronie Wisły oraz 7 komend po prawej stronie Wisły w tym Krasnystaw i Lublin. Natomiast od czerwcu 1916 r. przyłączono jeszcze trzy powiaty wschodnie, znajdujące się dotąd w administracji komend etapowych w tym chełmski. Dla przypomnienia: Na czele lubelskiego gubernatorstwa stał generalny gubernator, jego zastępca i szef sztabu. Generalnymi gubernatorami byli kolejno: w Kielcach, a potem w Lublinie - gen. mjr Erich Diller, od 19 V 1916 r. - gen. Karol Kuk, od 2 V 1917 r. - gen. mjr Stanisław Szeptycki, a od 20 II 1918 r. - gen. Antoni Liposcak. Generalne Gubernatorstwo Wojskowe w Polsce przestało istnieć 3 XI 1918 r.

[3] Na dziś nieznany mi autor tego motta.

[4] Bardzo interesujące materiały zawierają: Dziennik podawczy do Oddziału Grobów Wojennych Indeks do akt Oddziału Grobów Wojennych, Dziennik podawczy do akt wewnętrznych Oddziału Grobów Wojennych, Dziennik podawczy nr 1 do akt wewnętrznych Oddziału Grobów Wojennych, Dziennik podawczy nr 2 do akt wewnętrznych Oddziału Grobów Wojennych oraz Wykaz personelu ***(Personaleinteilung***) Oddziału Grobów Wojennych w komendach powiatowych. Warto zapoznać się z materiałami zawartymi w następującym układzie: Sygn. 23 - 2181: akta MGG Lublin oraz Sygn. 2194 - 2857: księgi kancelaryjne MGG Lublin oraz z materiałami zgromadzonymi w wiedeńskim archiwum ***-Oestterreichisches Staatsarchiv Kriegsarchiv-1030Wien-Nottendorfer Gasse 2***. Jedynym utrudnieniem to, że korespondować należy w języku niemieckim lub angielskim oraz cena liczona w euro za poszukiwania materiałów a ta na polską kieszeń jest niebagatelna.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

---------- ,, ----------

W dziejach cmentarza można z grubsza wyróżnić następujące etapy:

I – Tworzenie służby grobownictwa, projektowanie i urządzanie cmentarza wojennego
II – Okres 20-lecia międzywojennego, okupacja niemiecka i początki PRL-u.
III – Zabiegi renowacyjno – waloryzacyjne
IV – Rewaloryzacyja - współczesność.

I – Tworzenie służby grobownictwa, projektowanie i urządzanie cmentarza wojennego

Prawie zawsze tragicznymi wynikami prowadzonych działań bojowych na polach walk pozostają zabici. Ciężko ranni zazwyczaj umierali w przyfrontowo- polowych lazaretach. Poległych ze zrozumiałych względów (braku czasu i możliwości) chowano w prowizoryczno – tymczasowych mogiłach. Z reguły przy zmarłych pozostawiano identyfikatory[5], które przy ekshumacjach pozwalały na określenie ich tożsamości.

Znakach tożsamości armii austro-węgierskiej tzw. nieśmiertelniki.

Na przejętych terenach przez armię austro-wegierską przystępowano do porządkowania mogił poległych w boju. Tworzono specjalne grupy – służby grobownicze. Należy wspomnieć, że na szczeblu Ministerstwa Wojny myślano o kompleksowym uporządkowaniu spraw związanych z godnym pochówkiem poległych żołnierzy[6] nie tylko swojej armii, ale i przeciwnych, dlatego też w dniu 3 grudnia 1915 roku powołano 9 Wydział Grobów Wojennych, czyli ***Kriegsgräber-Abteilung***. Do jego kompetencji należały wszystkie sprawy związane z grobownictwem wojskowym armii austro-węgierskiej. Pomiędzy jesienią 1915 a sierpniem 1917 roku w nowo utworzonym Generalnym Gubernatorstwie (lubelskim) funkcjonował Referat Sanitarny Krajowego Komisariatu Cywilnego –*Zivillandeskommissariat.* Jego zadaniem były sprawy związane z ekshumacją poległych, przenoszenie ich na wspólne cmentarze, a także urządzanie samych cmentarzy i opieka nad nimi. Schodząc niżej w hierarchii organizacyjnej aż na szczebel powiatowy ich jednostki organizacyjne działały w sposób następujący; Na czele Oddziału Grobów Żołnierskich przy Komendzie Powiatowej stał komendant powiatu, którego zastępcą był komendant Żandarmerii Powiatowej[7]. W skład oddziału wchodził także pełniący funkcję kierowniczą komisarz

[5] Warto zaznaczyć, że wojsko niemieckie i austro-węgierskie wyposażone było w nieśmiertelniki. Nieśmiertelnik austro-węgierski składał się z obudowy i wkładki z czerpanego papieru zawierającej dane personalne. Natomiast żołnierze rosyjscy nie posiadali ich w ogóle. Stąd największą ilość nierozpoznanych zwłok odnotować można właśnie pośród żołnierzy carskich.

[6] W dniu 18 marca 1915 roku austro-węgierska naczelna Komenda Etapów wydała rozkaz, w którym po raz pierwszy poruszono sprawy grobów wojennych, zasad grzebania poległych miejsc pochówku i opieki

[7] Ze względu na zakres nałożonych obowiązków przez okupacyjne władze austriackie utrwalił się wśród ludności cywilnej negatywny obraz służących w tej formacji żandarmów. Negatywne ich postrzeganie wynikało z ich

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

cywilny i kapelan wojskowy. Etatowymi pracownikami byli: oficer wojsk inżynieryjnych albo inżynier kierujący pracami przy utrzymaniu grobów wojskowych oraz podoficer i trzech pisarzy. Ten trzon jednostki uzupełniany był pozyskiwanymi pracownikami
w zależności od wykonywanych zadań[8].
Dobierano też architektów, techników budowlanych, kreślarzy, rzeźbiarzy, malarzy, ogrodników, fotografów – słowem, ludzi przydatnych przy tworzeniu nowych cmentarzy wojskowych. Byli oni zatrudniani okresowo, często sprowadzani z innych Komend Powiatowych. że na wszystkich szczeblach Oddziały Grobów podzielone były na dwie grupy:
I - Ewidencji Grobów Żołnierskich (***Evidenz-Gruppe***), która zajmowała się poszukiwaniem grobów, ustalaniem tożsamości poległych oraz ich rejestracją.
II – Opieki nad Grobami (***Fűrsorge-Gruppe*****) .**nad Grobami (to typowanie grobów do ewentualnych przenosin oraz czuwanie nad całością spraw związanych z projektowaniem i zakładaniem cmentarzy wojskowych oraz upamiętnianiem grobów znakami mogilnymi oraz dekorowania grobów i cmentarzy, stawiania pomników.

Przy wyzwoleniu terenów powiatów Krasnystaw i Chełm należy wspomnieć, że po roku względnej stabilizacji ponownie znalazły sie one na linii frontu - lipiec 1915 r.

Wśród oddziałów uderzających na Rosjan na kierunku Krasnystaw – Rejowiec – Chełm ciężkie walki prowadziło ugrupowanie gen. Artura Arza[9]

---

zachowań w czasie kontaktów z ludnością. Brutalność i nadużywanie władzy w czasie prowadzonych rewizji odbieraniu porzuconego sprzętu i uzbrojenia wojskowego oraz dokonywanych aresztowań. Sprawowali bezpośredni nadzór nad aresztami gminnymi. Często dochodziło do bicia zatrzymanych w celu wymuszania zeznań oraz pozyskiwaniu informacji o działalności politycznej na podległym im terenie.
Sami żandarmi ponosili też duże ryzyko wynikające z ich służby min. Przy rozbrajaniu i likwidacji grasujących band rabunkowych, które były zasilane przez zbiegłych jeńców rosyjskich. Tak, więc nie mieli łatwego życia w kontaktach z miejscową ludnością. Byli wyzywani od najgorszych.

[8] Z dostępnych mi dokumentów wynika: - aby przyśpieszyć przenoszenie tymczasowych pochówków i urządzania cmentarzy wojennych, na obszarze podległym C.K. Generalnemu Gubernatorstwu w Lublinie utworzono w styczniu 1918 r. cztery kompanie robocze grobów wojennych. Trzy z tych kompanii miały stałe miejsca postoju: w Bychawie, Krasnymstawie i Tomaszowie Lubelskim. W skład każdej wchodził komendant, lekarz, grupa ok. 60 rosyjskich jeńców wojennych oraz pododdział żołnierzy ich pilnujących.

[9] W wielu opracowaniach gen. Artur Arz był podawany, jako wysokiej rangi oficer niemiecki, co nie jest zgodne z faktami. Twierdzenie o jego niemieckości wzięło się zapewne z tego, iż dn. 07 września 1914 roku powierzono mu dowodzenie VI Korpusem, który przekształcił z biegiem czasu w elitarną siłę uderzeniową używana do najtrudniejszych zadań. Przykładem może być decydujące uderzenie jego ugrupowania w bitwie pod Gorlicami (tzw. Małe Verdun) przechyliło szalę zwycięstwa, dlatego też w kwietniu 1915 roku Arz wraz ze swym korpusem został przydzielony do nowoutworzonej wspólnej 11 Armii dowodzonej przez niemieckiego generała Mackensena, który to korpus, jako jedyny duży austro-węgierski związek taktyczny brał udział w szturmowaniu na najtrudniejsze do zdobycia pozycje rosyjskie. Niemiecki generał Mackensem uważał VI Korpus za najlepszą część swojej armii, a jego dowódcę za jednego z najbardziej utalentowanych oficerów austro – węgierskich.. Dowodzone przez niego ugrupowanie toczyło zacięte i zwycięskie boje pod Gródkiem – Magierowem i Brześciem. W uznaniu zasług awansowany i powołany na wyższy szczebel dowódczo - sztabowy.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Gen.Arthur Freiherr Arz von Straußenburg

Po przejściu frontu i wyzwoleniu tych powiatów z pod okupacji rosyjskiej wojska Austriackie zabezpieczyły teren Zapasowym Batalionem Landszturmu [10](***Landsturm- Etappenbataillon № 212)*** dowodzonym przez ppłk. Viktora Perżinę. Z jego składu została wydzielona grupa do realizacji następujących zadań wraz z wytypowanymi do tego celu rosyjskimi jeńcami wojennymi:

- lokalizacja i ewidencjonowanie grobów poległych żołnierzy,
- nadzór nad ekshumowaniem[11] ciał i przenoszenie ich na tworzony cmentarz wojenny.

Tak utworzona Austriacka służba grobownicza przystąpiła do zbierania z miejsc bitewnych zabitych, szczególnie starannie podchodząc do dotyczących czynności ekshumowania żołnierzy z tymczasowych mogił.

Grupowali ich we wcześniej wybranych i wydzielonych miejscach. Miejsca przeznaczone na cmentarz najczęściej pozyskiwano przez wywłaszczenia czasami były wykupywane. Zakładano zgodnie z zatwierdzoną przez specjalną komisję koncepcją artystyczną.. Najbliżej Rejowca założono dwa znane do dziś cmentarze wojenne: w Rejowcu Fabrycznym (Stajne u wylotu drogi do Pawłowa) i Kasjanie (Siennicy Nadolnej) przy rozwidleniu dróg Krasnystaw – Chełm i drogi polnej prowadzącej do Siennicy Różanej).

[10] Landszturm nie należał do wojsk liniowo – szturmowych to III rzut wojsk austriackich, czyli pospolite ruszenie złożone ze zmobilizowanych rezerwistów do 60 roku życia. Landszturm posługiwał się starymi karabinami lub też zdobycznymi rosyjskimi i nie posiadał na swoim wyposażeniu nawet broni maszynowej

[11] Starano się ze szczególną dokładnością podchodzić do identyfikacji zwłok poległych. Na mogiłach pospiesznie wykonywanych w trakcie walk starano się pozostawić jakieś informacje dotyczące poległego. Jeśli sytuacja bojowa nie pozwalała do identyfikacji przystępowano po zakończeniu walk. Przeprowadzały to wyspecjalizowane jednostki grobownicze, sporządzano szczegółowe spisy poległych opierając się na zachowanych przy zmarłych tzw. nieśmiertelnikach **(*totenkapsel*** lub ***legitymationkapsel***) lub innych dokumentach.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Wycinek z mapy opracowanej w roku 1938. Cmentarz w Kasjanie (Siennica Nadolna).

Poległych chowano wśród kępy okazałych dębów. Nekropolię ogrodzono murem z tzw. kamienia wapiennego (opoki). Pośrodku cmentarza wymurowano też z kamienia wapiennego budowlę na rzucie prostokąta wspartą na czterech słupach przypominającą arkadowe rozwiązanie coś na wzór kaplicy(mauzoleum a może miejsce zbiorowej mogiły. Budowlę przykryto dwuspadowym dachem krytym gontem[12] W zaplanowanym porządku grzebano poległych w równo szeregu rozmieszczonych mogiłach, na których ustawiano rodzaj nagrobka w postaci odlanych z żeliwa krzyży a na nich podstawowe dane osobowe zabitego[13]
W miejscu wiecznego spoczynku umieszczono 317 mogił [14]
Żołnierzy carskich chowano w zbiorowych mogiłach od kilku do kilkudziesięciu[15]

I wojna światowa była ostatnim konflktem zbrojnym ze swoim humanitaryzmemw podejściu do pokonanych i poległych. Później nastąpiło kompletne zdziczenie dobrych obyczajów u *homo sapiens.*Nastały „czasy pogardy" (l939 - 1945), a potem gdzieś pod koniec lat osiemdziesiątych większość cmentarzy pozbawiona była należytej opieki, niszczały przez wiele dziesięcioleci efektem i przykładem takiego „ humanizmu" mamy z cmentarzem wojennym w Kasjanie.

II – Okres 20-lecia międzywojennego, okupacja niemiecka i początki PRL-u

[12] Po latach została poddana konserwacji – stoi do dnia dzisiejszego w podobnym kształcie, co poprzednia.
[13] Starano się na każdym znaku mogilnym wpisywać dane osobowe zmarłego, niezależnie od posiadanego stopnia wojskowego. Zawierały one imię, nazwisko, stopień wojskowy przynależność wojskową (oddział) oraz datę śmierci. Zazwyczaj grzebano oficerów w pojedynczych mogiłach. W razie niezidentyfikowania poległych grzebano je w masowej mogile. Na znaku nagrobnym odnotowywano tylko przynależność armijną.
[14] Mówią o tym dane z roku 1924.
[15] Do naszych czasów zachowały się dwie inskrypcje zaświadczające o takiej praktyce.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Nieubłaganie upływający czas, ale i głupota niektórych ludzi sprawiły, że po II wojnie światowej cmentarz wojenny w Kasjanie ulegał, co raz większej degradacji. Brakowało dostatecznego nadzoru min. służb publicznych.

III – Prace renowacyjno – waloryzacyjne

Tragiczne w dziejach tej nekropoli zapisały się zdarzenia z połowy lat 80 – tych XX wieku.

Na podstawie zachowanej karcie ewidencyjnej cmentarza wojennego w miejscowości Kasjan (Siennica Nadolna), której autorami są: T. Twardowski, J. Kiełboń a przechowywanej w archiwum Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Chełmie można wnioskować na podstawie fotografii wykonanych przez T. Twardowskiego jak wyglądał cmentarz przed rewaloryzacją w 1985 roku. Zeskanowane wybrane fotografie z karty ewidencyjnej:

Szkic cmentarza z roku 1985.

Zdjęci wkonał mgr Czesław Kiełboń 1985 r. na potrzeby Delegatury WUOZ w Chełmie.

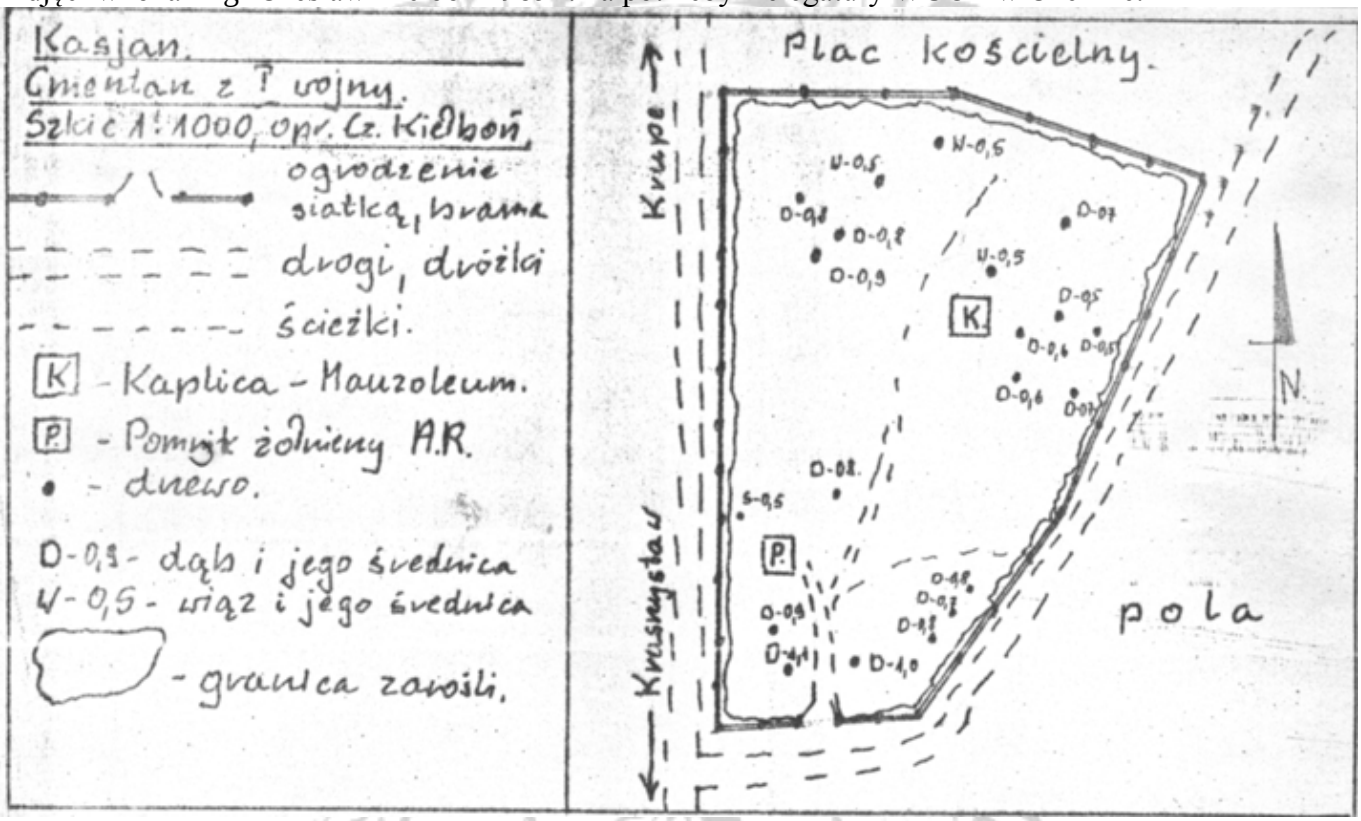

Widok ogólny cmentarza od strony południowej. Rok 1985.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

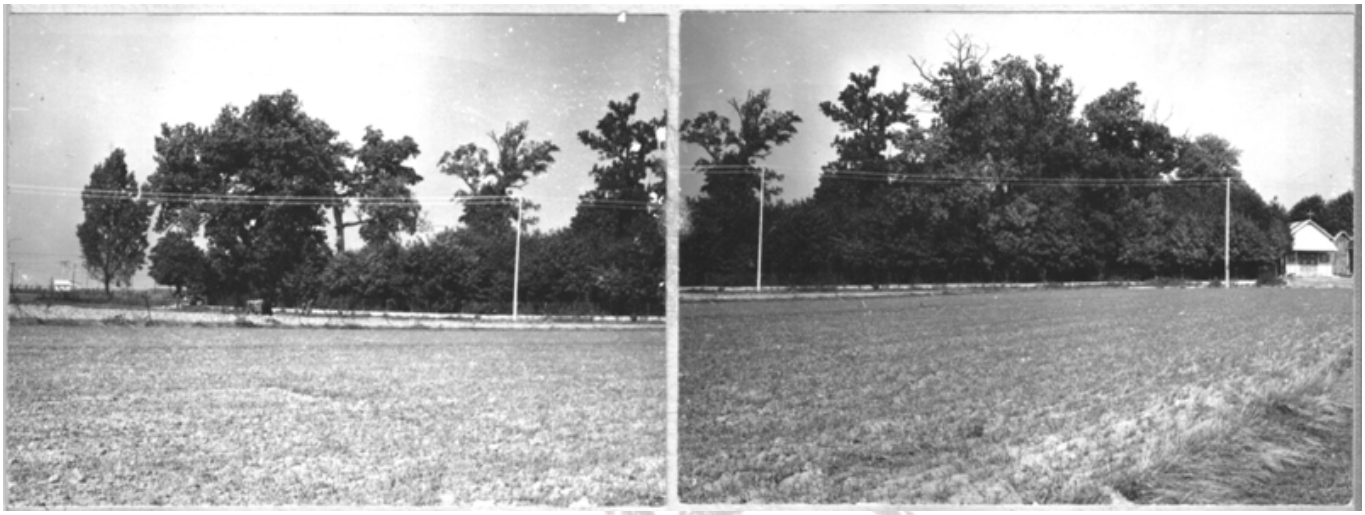

Kaplica – Mauzoleum, rok 1985 oraz krzyże.

Stare zdjęcia wkonał mgr Czesław Kiełboń w roku 1985r.na potrzeby Delegatury WUOZ w Chełmie.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Fragmenty żeliwnych krzyży nagrobnych z inskrypcjami. Stan na rok 1985.

Różne rodzaje krzyży na mogiłach żołnierskich.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

IV – Rewaloryzacja - współczesność.

Na terenie przylegającym do cmentarza rozpoczęto budowę świątyni [16]dla nowo utworzonej parafii, która została wydzielona z parafii Krasnystaw[17].

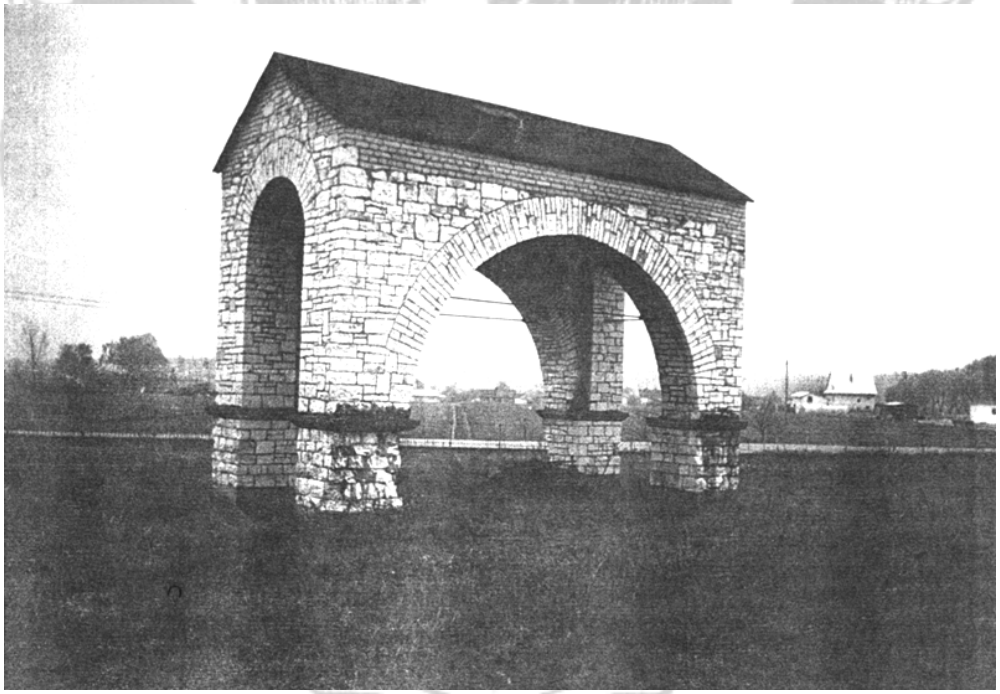

Skan kserokopii fotografii przedstawiającej kaplicę przed rewaloryzacją po usunięciu krzyży, drzew, krzewów oraz niwelacji terenu cmentarza. Stan po roku 1985.

Przy dobrych zamiarach w trakcie prowadzonych prac budowlanych przystąpiono do porządkowania zaniedbanego terenu. Wycięto okazałe drzewa (dęby) i krzewy. Przy okazji usunięto

[16] Świątynię budowano w latach 1984-1987 zaprojektowaną przez arch. Bolesław Stelmach z Lublina W skład wchodziły: świątynia oraz plebania. Realizację przedsięwzięcia powierzono ks. Władysławowi Wójtowiczowi..
[17] Erygowana 13.02.1985 r. dekretem bpa B. Pylaka. Została wydzielona z parafii św. Franciszka Ksawerego w Krasnymstawie. Nazwa nowo utworzonej parafii – p.w. Miłosierdzia Bożego w Siennicy Nadolnej.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

masywne żeliwne krzyże z mogił żołnierskich, na których były odlane dane osobowe t.j: stopnie wojskowe, imię i nazwisko, data śmierci, jednostka. Gdy o wandalizmie stało się głośno i były protesty postanowiono to naprawić, ale powrót do pierwotnego stanu nie był możliwy gdyż nie sporządzono stosownej dokumentacji z oznaczeniem, na których miejscach były te krzyże. Bo jakim cudem do niewidocznych już mogił dopasować dane zawarte na krzyżu. Podjęto moim zdaniem, ale nie tylko moim idiotyczną decyzję. Wyrwane krzyże z mogił posłużą, jako elementy dekoracyjne ogrodzenia zniszczonej nekropoli zaś pozostał a niewykorzystane zawieszono w tzw. „artystycznym nieładzie" w kapliczce cmentarnej.

Na temat bulwersującej sprawy związanej z wycinką drzew, krzewów oraz prowadzonych prac przy niwelacji cmentarza rozpisywały się gazety lubelskie i chełmska – Sztandar Ludu, Dziennik Lubelski i Tygodnik Chełmski – Zwierciadło.

Odrestaurowana budowla cmentarna (Kaplica – Mauzoleum) na tle kościoła parafialnego. Ani śladu po grobach żołnierskich. Autor fotografii Jan Peśula.

Na podstawie zachowanej dokumentacji, która znajduje się w archiwum Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Chełmie. Można wnioskować, że „Opracowanie projektowe zagospodarowania terenu cmentarza wojennego i rewaloryzacji budowli-kaplicy w Siennicy Nadolnej" zostało wytworzone przez zespół projektowy w osobach: Andrzej A. Widelski, Ewa Lebiedzka-Nowakowska. W przeglądanej przeze mnie dokumentacji brakuje daty i miejsca opracowania. Domniemywać można z korespondencji z urzędem konserwatorskim, że ww. dokumentacja sporządzona została w 1994 r. i na jej podstawie wykonano prace budowlano – porządkowe.

„Widziane" obiektywem aparatu ważniejsze z zaprojektowanych i wykonanych założeń architektonicznych.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

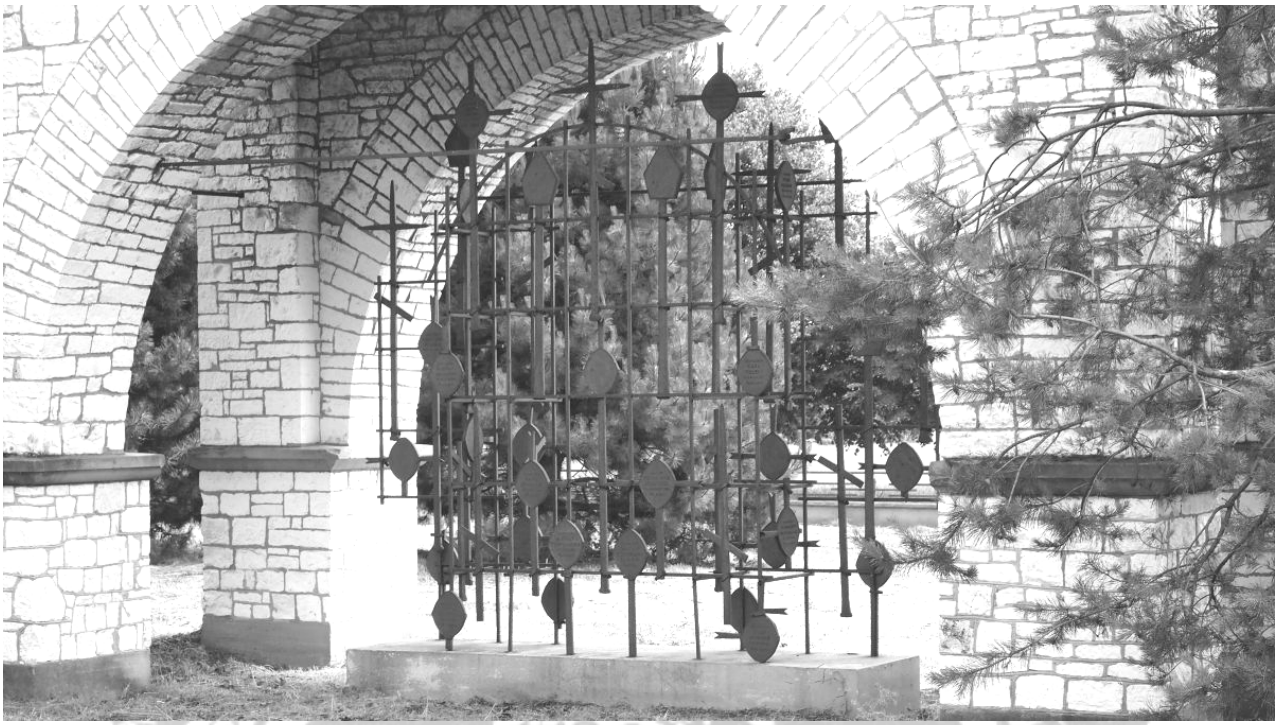

Tak wyglądają wyrwane z grobów żołnierskich krzyże a zaprezentowane w „artystycznym nieładzie”. Autor fotografii z dnia 24.06.2011r. Piotr Gapiński

Nie można tego określić jak jakąś szatańską realizację wydumanego planu i takim sposobem wrócono do byłej dawno temu epoki Hunów.(Za to mamy równiusieńko i zieloną trawkę.)

Pozwolę sobie w tej okoliczności postawić pytanie. Jeżeli wszystko zrujnowano to, dlaczego oszczędzono zbiorowy grób żołnierzy sowieckich[18]? Moim zdaniem jak wszystko to wszystko. Czyżby strach? Ależ pięknie wyglądałby nagrobek, jako element dekoracyjny np. nad bramą wejściową do cmentarza, nieprawdaż?

[18] Na cmentarzu wojennym spoczywają zwłoki żołnierzy austriackich, niemieckich i rosyjskich poległych w kampanii letniej w lipcu 1915r. Przed 1924r. na cmentarzu znajdowało się 317 mogił. Do 1985r. znajdowało się kilkanaście krzyży żeliwnych niemieckich oraz kilka krzyży prawosławnych, bezimiennych. Na cmentarzu pochowani są żołnierze Armii Czerwonej, którzy polegli w czasie II wojny światowej we wsi Czarnoziem dnia 18 lipca 1944r. w czasie potyczki z Niemcami. Zginęło wówczas 18 NN czerwonoarmistów. Miejscowa ludność pochowała zwłoki w zbiorowej mogile na cmentarzu w Siennicy Nadolnej.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Krzyże z grobów żołnierskich, jako ozdoby ogrodzenia cmentarnego. Niesamowity pomysł rozwiązania artystyczno – architektonicznego. Fotografia ze strony *http://91.205.75.101/~forgen/polegli/miasto.php?lng=ru&m=1013&order=n*

W 1998 roku cmentarz został ponownie ogrodzony i „pięknie ozdobiony" krzyżami. Krzyżom wydartym z grobów żołnierskich ze stosownymi inskrypcjami zmieniono pierwotne przeznaczenie na „eksponowaną" funkcję dekoracyjną w ogrodzeniu cmentarnym. Jakie kryterium zdecydowało, że jedne umieszczono pod dachem w budowli cmentarnej a inne potraktowano jak przysłowiowe „sztachety w plocie?. Za wszystkimi błędnymi czynami związanymi z najnowszą historią tego miejsca stali konkretni ludzie i na nic wielce pouczająca stara sentencja - ***„Mortui vivos docent"***. Pisząc te słowa przepełnione goryczą (wiem, że narażam się wielu), ale chcę oddać, choć cząstkę należnego im hołdu, tym, którzy polegli w boju przy wypędzaniu zaborcy rosyjskiego z Rejowca i okolic.

Monarchia austriacka szczególnie dbało o „swoich synów" poległych w boju za ojczyznę i cesarza przyjmując na siebie godne ich pochowanie, dbając tez o miejsca wiecznego spoczynku. Wszystkie strony konfliktu(Austriacy, Niemcy, Rosjanie) Wielkiej Wojny Europejskiej przyjęły honorową zasadę, że wrogi żołnierz poległy w walce ma być traktowany jak własny z należnym mu szacunkiem pochówkiem i pamięcią. Wśród żołnierzy austro-węgierskich leżą Rosjanie i Niemcy. Tak też jest w Kasjanie, co po części zaświadczają niekompletne wykazy poległych:

Można by było przystać na to gdyby krzyże nagrobne były anonimowe(bez inskrypcji zawierającymi dane poległych żołnierzy). Rodzi się pytanie: czymże w istocie rzeczy jest takie podejście do dowodów informacyjnych poległych konkretnych żołnierzy? Pytanie pozostawiam otwarte. Wydawać by się mogło, że czasy pogardy dla życia ludzkiego i zmarłych (1939 – 1945) odeszły ale jak się okazuje, że nie. Jak się okazuje wywarły niezatarte piętno na czasach powojennych a zwłaszcza narzuconego totalitaryzmu wschodniego i kultywowanej kultury. Jednostka się nie liczy tylko masa.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

Z pierwotnie 317 mogił na tym cmentarzu możemy na razie[19] mówić na dzień dzisiejszy o około 100 poległych znanych z imienia i nazwiska.

Dane z zachowanych krzyży, które były na mogiłach poległych.

Stopień wojskowy	imię i nazwisko	Data śmierci ostatni przydział do pododdziału (skrót nazwy)	uwagi
		† Dnia 6.07.1915r	
LDSTRM.	**FERDINAND SCHRÖDER,**	R. J. R. 207/10K.,	
		† Dnia 8.07.1915r	
GRENADIER	**EMIL THOM**	1.G.GR.R.3K	
		† Dnia 14.07.1915r	
OB.JÄGER	**? BAHR,**	JÄGER.BTL. 16,	
		† Dnia 16.07.1915r	
HUSAR	**KURT LEHMANN,**	3 LEIB. G. HUS. REG.	
		† Dnia 17.07.1915r	
UNTEROFFZ.	**WALTER BEHNKE,**	3. G. R. Z. F. 6K.,	
GRENADIER	**FRIEDRICH FESTERLING**,	G. GR. R. 4/4K.,	
GRENADIER	**KARL MERAM**,	G. GR. R. 4/2K.,	
		† Dnia 18.07.1915r	
FÜSILIER	**PETER WIECK,**	G. GR. R. 1/10K.,	
LDSTRM .	**GERHARD KRUSDICK**,	3. G. R. Z. F. 3K.,	
GRENADIER	**GROTUS CASGENS**,	1. G. R. Z. F. 1K.,	
GRENADIER	**HUGO MÖLLER II,**	1. G. R. Z. F. 2K.,	
		† Dnia 19.07.1915r	
GRENADIER	**GUSTAV BELLACH**,	G. GR. R. 1/3K.,	
GRENADIER	**GUSTAV KOHLMANN**,	2. G. GR. R. 4K.,	
FUSILIER	**WALTER REMER**	3.G.GR.R.10K	
		† Dnia 20.07.1915r.	

[19] Prowadzone są poszukiwania w archiwach austriackich wykazów pochowanych na cmentarzu w Kasjanie.

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

GRENADIER	**? HECKMANN**,	3. G. R. Z. F. 5K.,
UNTOFFZ.	**FRANZ FRITSCHE**,	1. G. GR. R. 12K.,
UNTEROFFZ.	**HEINRICH BERNS,**	3. G. R. Z. F. 10K.,
GRENADIER	**RICHARD WACHE**,	3. G. GR. R. 5K.,
GEFREITER	**MIKOL STOLL**,	2. G. GR. R. 12K.,
GRENADIER	**JOSEF ARETZ**,	3. G. GR. R. 5K.,
UNTOFFZ.	**KARL KÜHSNER**,	3. G. GR. R. 6K.
LDSTRM.	**ERNST ZANDER**,	3. G. R. Z. F. 4K.,
FÜSILIER	**JOSEF REMMEL**,	M. G. 2G. GR. R. ,
GEFREITER	**AUGUST FALKENBERG,**	1. G. GR. R. 5K.,
GRENADIER	**JOSEF SCHIMKE,**	1. G. GR. R. 3K.,
LDSTRM.	**WILHELM DIECKAMP**,	3. G. R. Z. F. 11K.,
LDSTRM.	**WILHELM GIESELMANN**,	3. G. R. Z. F. 6K.,
LDSTRM.	**AUGUST WÄLTE**,	3. G. R. Z. F. 10K.,
ERS. RES.	**? RIEDEL**,	J. R. 167,
UNTOFFZ.	**WILHELM MÜNZEL**,	1 G. GR. R. 6K.,
FÜSILIER	**HEINRICH JBURG**,	1. G. R. Z. F. 12K.,
UNTOFFZ.	**HEINRICH SCHRODER**	V.4.G.R.Z.F.6K
?	**ADOLF MONNICHO**	3.G.R.Z.F.8K
GRENADIER	**RICHARD KREMKUS**	2.G.R.Z.F.7K
FUSILIER	**HEINRICH IBURG**	1.G.R.Z.F.12K

† Dnia 21.07.1915r.

FÜSILIER	**PETER IDEL**,	1. G. GR. R. 10K.,
GRENADIER	**RICHARD KREMKUS**,	2. G. R. Z. F. 7K.,
GEFREITER	**AUGUST HERKER**,	3. G. GR. R. 11K.,
FÜSILIER	**ALOIS PERTOLL**,	3. G. R. Z. F. 12K.,
GRENADIER	**KARL KRÜGER**,	3. G. GR. R. 7K.,
FÜSILIER	**WILLI ANNOWSKI**,	4. G. GR. R. 10K.,
FÜSILIER	**ERICH SCHMOCK**,	3. G. R. Z. F. 11K.,
FÜSILIER	**HEINRICH BECKMANN**,	3. G. R. Z. F. 11K.,
FÜSILIER	**ROBERT MAAR**,	4. G. GR. R. 10K.,
FÜSILIER	**BRUNO KLEMM**,	3. G. R. Z. F. 10K.,
LDSTRM.	**KARL BENSCH**,	3. G. R. Z. F. 5K.,
UNTEROFFZ.	**RICHARD SCHOTT**,	1. G. GR. R. 7K.,
GRENADIER	**ROBERT NOCKEMANN**,	1. G. GR. R. 3K.,
GRENADIER	**ARTHUR SACHS**,	3. G. GR. R. 8K.,
GRENADIER	**ARTHUR LIESKE**,	3. G. GR. R. 5K.,
FÜSILIER	**CONRAD CLOBES,**	1. G. GR. R. 11K.,
FÜSILIER	**FRIEDRICH MOLTKE**,	1. G. G. Z. F. 12K.,
GRENADIER	**KARL SCHMALZ**,	2. G. R. Z. F. 8K.,
GRENADIER	**KARL TOLZIN**,	3. G. R. Z. F. 8K.,
UNTOFFZ.	**KARL ALTHAUS**,	1. G. GR. R. 1K.,
GRENADIER	**JACOB KLEIN II**,	1. G. GR. R. 4K.,
GRENADIER	**FRIEDRICH ZORN**,	1. G. GR. R. 2K.,
VIZEFELD	**W. KURT GÜNSSEL**,	1. G. GR. R. 10K. ,
GRENADIER	**ALBERT ÜCKERMANN,**	3. G. R. Z. F. 5K.,
UNTOFFZ.	**ERNST NEUMANN**,	M. G./G. GR. R. 1,
VIZEFELDW.	**DANIEL SCHMIDT**,	2. G. GR. R. 11K.,
UNTOFFZ.	**HEINRICH HAPKE**,	3. G. R. Z. F. 8K.,
GRENADIER	**GEORG HEUER**,	3. G. GR. R. 7K.,

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

FÜSILIER	**GEORG LEHMANN II**,	1. G. GR. R. DK.,
UNTOFFZ.	**KARL BLOCK**,	3. G. GR. R. 7K.,
GRENADIER	**KARL WELKER**,	2. G. G. R. Z. F. 7K.,
LDSTRM.	**WILLY EHLERS**,	3. G. R. Z. F. 7K.,
LDSTRM.	**WILHELM M KUES**,	3. G. R. Z. F. 7K.,
ERS. RES.	**EMIL LEHMANN**,	J. R. 167/1K.
GEFREITER	**AUGUST MALOK**,	3. G. GR. R. 7K.,
FÜSILIER	**THEODOR WOLCZEK**,	3. G. R. Z. F. 9K.,
GRENADIER	**JOHANN SCHULTKE**	2.G.GR.R.7K
GRENADIER	**ARTHR SACHS**	3.G.GR.R.8K
GRENADIER	**FRANZ KORZUSKEWIZ**	1.G.PION.KOMP.
UNTOFFZ	**HEINRICH HATKE**	3.G.R.Z.F.8K

† Dnia 22.07.1915r.

GRENADIER	**ALBERT MORITZ**,	3. G. GR. R. 2K.,
GRENADIER	**WILHEL M JANSSEN**,	4. G. GR. R. 5K.,
GRENADIER	**GUSTAV MUNKE**,	1. G. GR. R. 6K.,
GEFREITER	**PAUL VOGEL**,	3. G. GR. R. 4K.,

† Dnia 23.07.1915r

GRENADIER	**HEINRICH GOTTSCHALK**,	3. G. GR. R. 2K.,
FÜSILIER	**KARL SAUER**,	1. G. R. Z. F. 9K.,
GRENADIER	**PAUL HEUTRICH**,	4. G. GR. R. 5K.,
UNTOFFZ.	**AUGUST KOPP**,	4. G. R. Z. F. 2K.,
RESERWIST	**OTTO WEINSTEIN**	I.G.GR.R.2K
GRENADIER	**FRANZ JANOSCHKA**	3.G..GR.R.2K
GRENADIER	**JOHANN HEINRICH**	1.G.GR.R.1?

† Dnia 24.07.1915r

FÜSILIER	**JOHANN FALKE**,	3. G. GR. R. 11K.,
GRENADIER	**BERNHARD MEYENBORG**,	1. G. GR. R. 2K.,
GRENADIER	**JOSEF BENSING**,	3. G. GR. R. 1K.,
UNTOFFZ.	**RICHARD KRAUSR**	2.G.GR.R.9K

† Dnia 25.07.1915r

KANONIER	**HERMAN N LAICH**,	4. G. F. A. R. 1K.,
FUSILIER	**PAUL PUSCHEL**	1.G.GR.R.10K

† Dnia 28.07.1915r

KANONIER	**JOHANN EGGERT**,	R. FÜSS. ART. R. 15,

† Dnia 29.07.1915r

GRENADIER	**HERMAN TECHNER**	2.G.R.Z.F.8K
UNTOFFZ.	**FRIDRICH KUNZ**	2..G.R.Z.F.3K

† Dnia 30.07.1915r

Copyright © 2014 Zdzisław Kalinowski

UNTOFFZ. **OTTO DITTMANN**, 2. G. GR. R. 5K.,

† Dnia ?.07.1915r

GRENADIER **?** **FUHNKE**, 4. G. GR. R. 1K.

† Dnia 3.08.1915r

GRENADIER **RUDOLF RIESCHMILLER**, 1. G. GR. R. 6K.,

Data śmierci i jej okoliczności nieznane – brak danych

Groby niemieckich żołnierzy NN

1 DEUTSCH. **KRIEGER vom G. GRENAD. REGIMENT**
1 DEUTSCH **KRIEGER, PRO PATRIA MORTUI**

Mogiła austriackiego żołnierza NN

1 ÖSTERR. **KRIEGER, PRO PATRIA MORTUI**

Zbiorowe mogiły rosyjskich[20] żołnierzy NN poległych w 1915r.

10 RUSS. **KRIEGER, FÜRS VATERLAND.**
18 RUSS. **KRIEGER, FÜRS VATERLAND.**

Z pobieżnej analizy niepełnego wykazu o pochowanych na cmentarzu wyłoni się obraz, który z pododdziałów poniósł najwieksze straty w ludziach i w jakim dniu. Dodatkowa informację uzyska się na jakich kierunkach i miejscach były najcięższe walki po uprzednim naniesieniu danych na mapę taktyczno – operacyjną uderzeń.
Tworzenie artystycznych ciał doradczych opiniujących lub zatwierdzających projekty cmentarzy zalecane było przez Ministerstwo Wojny. Zresztą przy 9. Wydziale Grobów Wojennych również działała przez dłuższy czas Rada Rzeczoznawców. Także przy Oddziale Grobów Wojennych w Krakowie istniało takie ciało opiniodawcze.

Tak było w przypadku Oddziału Grobów Wojennych, który z dniem 1 VIII 1917 r. został przeniesiony z Krajowego Komisariatu Cywilnego do Sekcji Wojskowej. Zmianie administracyjnego usytuowania towarzyszyło przeniesienie akt Oddziału Grobów Wojennych z registratury Krajowego Komisariatu Cywilnego do registratury Sekcji Wojskowej, gdzie miały być oddzielnie przechowywane. Istotne zmiany nastąpiły też w registraturze Krajowego Komisariatu Cywilnego.

Serdeczne podziękowania dla Pawła Wira pracownika Delegatury WUOZ w Chełmie za powstanie tego tematu, opracowania.

[20] Starano się poległych żołnierzy chować na odrębnych cmentarzach (Rosjanie, Niemcy itd.) a jeżeli nie było takiej możliwości to grzebano ich w ramach jednego cmentarza, ale w odrębnych kwaterach. Bardzo rzadko zdarzały się sytuacje, by żołnierze walczący przeciwko sobie spoczywali wspólnie w jednej mogile. Jednakowo traktowania po śmierci żołnierzy własnych i wrogich,